

AKSENT

ET MAGASIN FRA IOGT I NORGE - NR 2 - 2021 //

- SAMFUNNET HAR NÆRMEST BLITT ALKOHOLISERT

Kjersti Toppe vil gjerne være et forbilde

ØNSKER HJELP TIL RUSAVHENGIGE, MEN KAN IKKE STØTTE REFORMEN

IOGT om rusreformen

ØNSKER ARRANGEMENTER PÅ TVERS AV GENERASJONER

Sier nestleder i IOGT, Sofia Gram-Hallbert

LEDEREN //

STOPP NARKOTIKA-EKSPERIMENTET MED NORSK UNGDOM!

Det er et tankekors at regjeringen presenterer et forslag til rusreform som omfatter oss alle uten at hovedmålsetningen er å forebygge bruk av narkotika.

Vi har allerede omfattende samfunnsutfordringer med det lovlige rusmiddelet alkohol både når det gjelder skader og avhengighet. Vi vet at når bruken og tilgjengeligheten øker, så øker også skadene og adelen av befolkningen som blir avhengige.

Ukult og upopulært

Derfor har vi et stort ansvar for å sørge for at narkotika er vanskelig tilgjengelig både fysisk og sosialt og at det oppleves som både ukult, upopulært og risikofyllt å bruke.

Svakt kunnskapsgrunnlag

Det sterkt urovekkende at dette forslaget er så svakt begrunnet når det gjelder forebygging. Folkehelseinstituttet har gjentatte ganger gjentatt at kunnskapsgrunnlaget det hviler på har metodiske svakheter og lav overføringsverdi, og SERAF betegnet det i Stortingshøringen i mars som irrelevant i en norsk sammenheng. Og på dette svake grunnlaget, som altså ikke tar hensyn til den lave narkotikabruken i Norge eller all den gode forebyggingsmetodikken som er utviklet innenfor dagens lovverk, så kan regjeringen likevel ikke argumentere for noe som er bedre enn at det med reformen ikke vil føre til "en nevneverdig økning i bruk".

Mer ambisiøse reformer

Det er ikke forebygging. Det er et narkotikaeksperiment med ungdommene våre. Vi håper at stortingspolitikkerne tar ansvar og stemmer ned dette forslaget. Det vi virkelig trenger en fremtidsrettet forebyggingsreform og en ambisiøs behandlingsreform.

Hanne Cecilie Widnes
Generalsekretær IOGT

Vil du være med på å bidra til IOGTs lappeteppe. Strikk en eller flere lapper i 15 x 15 centimeter, og send inn til IOGT i Norge, Torggata 1, 0181 Oslo. Eller ta kontakt med Mona Svartås på mona@iogt.no

IOGT-HUSET I TORGGATA

Det er mange år siden IOGT hadde et samlingssted i Oslo. Nå har imidlertid IOGT leid et større lokale i samme bygg hvor vi har kontorer som allerede har blitt et møtested for flere. Her er det en stor stue, kjøkken og et rom hvor det er mulig å få NADA-akkupunktur. Mona Svartås, miljøarbeider i IOGT, har åpent hus hver dag, bortsett fra torsdager.

Her har gjestene våre blant annet begynt å strikke lappeteppe, og i den forbindelse vil vi gjerne utfordre andre IOGTere rundt om i landet. Strikk en eller flere lapper i størrelse 15 x 15 centimeter, så skal vi sammen lage om ikke verdens største, så i hvert fall IOGTs største lappeteppe til de nye lokalene.

Smittesituasjonen i Oslo har gjort åpningen litt amputert, men målet er at dette

skal kunne bli et rusfritt treffsted både for medlemmer og andre som ønsker å komme. I forbindelse med fastelaven ble det for eksempel laget fastelavensris, servert boller og gitt en filmfremvisning. Vi har også gått tur første delen av pilegrimsleden fra Middalderparken til Gamle Aker kirke.

Oslo Juvente har også hatt arrangementer i de nye lokalene, som vi har kalt IOGT-huset.

I 2021 planlegger vi å øke aktiviteten etter hvert som smittesituasjonen endrer seg. Vi vil da servere flere varme måltider, og planlegger en serie med foredrag om ulike temaer innenfor rusfeltet.

WEBINARER HVER MANDAG

I en tid da det er vanskelig å møtes fysisk har webinarer IOGT arrangerer på mandager blitt en møteplass for en gruppe IOGT-ere. Her har det vært alt fra 10 til 60 deltakere, og flere faste som møter opp hver gang.

Webinarene er åpne for alle og starter som regel opp klokken seks, men det er også mulig å komme litt tidligere om man bare har lyst til å snakke litt med de som deltar. Hver første mandag i

måneden er det også mulighet til å møte IOGTs ledelse.

Webinarene skjer gjennom programmet Zoom, som enkelt kan lastes ned fra nettet. Påmelding skjer på IOGT sine nettsider under "Hva skjer i IOGT". Mandag 29. mars er det for eksempel Påskentetter med IOGT og 12. april presenteres IOGTs sosiale arbeid. 19. april følges det opp med en rundtur på Sammen-sentrene våre.

MINDRE VERVING I 2020

Etter et par år med positiv medlemsutvikling, gikk medlemstallet i 2020 ned. Mye av årsaken må nok tilskrives smittesituasjonen som mesteparten av året rett og slett har gjort det vanskelig både å drive aktiviteter og å stå ute og verve nye medlemmer.

I 2020 endte vi dermed på 2416 medlemmer, som er en tilbakegang på 287 fra 2019 da vi endte på 2709. Totalt vervet vi 98 nye medlemmer, mens vi i 2019 klarte

440. Vi må tilbake til tidlig 2000-tall for å finne et dårligere verveår.

I rekken av negative tall var det et positivt, og det var at kontingentinngangen blant de som er medlemmer var ganske god. 2021 har så langt også vært spesielt, men med flere spennende aktiviteter på gang og en ny vervestrategi ligger alt til rette for at 2021 skal kunne gi bedre tall.

NYE REGION-KONSULENTER

løpet av kort tid har IOGT fått tre nye regionkonsulenter, **Lise Holm** som skal jobbe i sør (Vestfold, Telemark, Agder og Buskerud), **Bjørnar Grønhaug** som holder til i øst (Viken og Innlandet) og **Hjørdis Vikenes** som har en 30 %-stilling i midt (Møre og Romsdal, Trøndelag og Helgeland). Også i region Vest planlegges det en stilling i løpet av året.

Lise er utdannet sosionom med lang erfaring fra sosialt arbeid på rusfeltet. Hun begynte i jobben i desember. Hennes første mål er å bli kjent med regionen, de tillitsvalgte og de frivillige i området. -Jeg ønsker å bidra til å skape trygge rusfrie aktiviteter og møteplasser, forteller hun, og gjøre det lett for folk å ta rusfrie valg. Hun håper det snart er mulig å treffes fysisk og at vi sammen kan utvikle gode rusfrie fellesskap.

Bjørnar har bakgrunn for film- og TV-produksjon gjennom mange år. - Jeg brenner for og tror på at vi sammen kan skape en bedre verden for hverandre, gjennom dialog, respekt og samhandling, sier han og ser frem til å bygge videre på det gode arbeidet som er gjort i IOGT allerede. Spesielt ønsker han å jobbe for å finne aktiviteter der vi kan møtes på tvers av generasjoner og som kan trekke nye medlemmer.

Den siste konsulenten, **Hjørdis**, er ansatt i en 30 prosent stilling. Hun har vært med som frivillig i noen år, og er imponert over det allsidige arbeidet organisasjonen driver. Hun er journalist og faglærer, bosatt i Ørsta. Det er en utfordring nå som vi ikke kan stå på stands og ha møte på vanlige måter, men hun er opptatt av hvordan vi kan drive både medlemsverv og informasjonsarbeidet digitalt og via media.

AKSENT
Medlemsblad for IOGT i Norge
Torggt. 1, 0181 Oslo // Telefon: 23 21 45 80 // E-post: iogt@iogt.no

UTGITT AV: Akademisk forlag, Haugesund // ANSVARLIG REDAKTØR: Hanne Cecilie Widnes // ANNONSALG: Kåre Nesheim, tlf 952 74 241 // REDAKSJON: IOGTs sentralkontor // GRAFISK PRODUKSJON: Poppcorn design - poppcorn.no // TRYKK: Haugesund Bok & Offset - hbo.no // OPPLAG: ca 3000 stk // Bilde av Bent Høie i Aksent nr 1 2020 er tatt av Borgos Foto AS

ISSN 1890-2553

Helseminister Bent Høie og // kunnskaps- og integreringsminister Guri Melby la frem regjeringens forslag til rusreform.

OMSTRIDT RUSREFORM FRA REGJERINGEN

- IOGT er enige i at rusavhengige ikke skal straffes for sin narkotikabruk, men kan ikke støtte forslaget til rusreform som er lagt frem, sier generalsekretær Hanne Cecilie Widnes.

TEKST: JAN TORE EVENSEN

Fredag 19. februar la Solberg-regjeringen frem sitt forslag til rusreform. Det innebærer at bruk og besittelse av narkotiske stoffer opp til en viss mengde blir straffefritt, eller som de sier – ansvaret flyttes fra justissektoren til helsetjenesten. Narkotikabruk er fortsatt forbudt, og politiet beholder sitt ansvar for å avdekke bruk og besittelse, men den videre oppfølgingen skal skje ved en kommunal enhet. Et videre

oppfølgingsløp etter det første møtet med enheten skal være frivillig.

Endringer i forslaget

Det var for vel ett år siden at rusreformutvalget la frem sitt forslag. Sammenlignet med det har regjeringen gjort to endringer. Mengden en kan gå med straffefritt er blitt redusert, samtidig som man foreslår to sett med definerte mengder. Den minste mengden,

blant annet 2 g heroin, 10 g cannabis og 2 g kokain vil være straffefri, mens man opp til 5 g heroin, 10 g cannabis og 5 g kokain som hovedregel vil slippe unna med påtaleunntakelse. Regjeringen har foreslått at du kun kan gå med opptil tre typer narkotiske stoffer uten å bli straffet. Dette blir sett på som en måte å komme kritikere i møte som mener at forslaget fra utvalget gjør det enklere for selgere å gå rundt med store mengder.

I tillegg vil brukere som henvises til den rådgivende enheten i kommunen måtte betale et gebyr på 2398 kroner om de ikke møter. I det opprinnelige forslaget lå det ingen reaksjoner ved manglende oppmøte. Folk med rusproblemer skal slippe et slikt gebyr.

Flertall mot forslaget

En undersøkelse som Klassekampen publiserte 4. mars viste imidlertid at reformen langt fra har noe flertall i befolkningen. Kun 22 prosent støtter forslaget, mens 26 prosent mener narkotikabruk bør avkriminaliseres for de med rusproblemer, men ikke for resten. 37 prosent mener at loven bør være som i dag. Eldre er mer skeptiske enn yngre, men også blant de under 30 er det ikke mer enn 35 prosent som ønsker avkriminalisering for alle. Hos regjeringspartiet Høyre er det kun 17 prosent som støtter forslaget, mens det i Arbeiderpartiet som har en nøkkelrolle i behandlingen på Stortinget er det 23 prosent som vil avkriminalisere for alle.

Enige i at rusavhengige skal få hjelp

- Vi er enige i at rusavhengige og mennesker som sliter med rusproblemer ikke skal straffes for sin narkotikabruk, men få hjelp, sier generalsekretær i IOGT, Hanne Cecilie Widnes. - Det er det bred enighet om blant alle parter på rusfeltet. Men Helseministeren burde samtidig bidratt til å slå hull på myten som er skapt om at misbrukere i dag straffes fremfor å hjelpes. Dagens narkotikalovgivning står ikke i veien for at rusavhengige får tilbud om behandling, men derimot er det store mangler i behandlingstilbudet. Det ligger ingen penger i reformforslaget til å øke kapasiteten i behandlingsapparatet. Tilbudet rustes dermed ikke til å ta imot de som eventuelt skulle bli motivert til behandling etter møte med den rådgivende enheten.

De politiske partiene delt

Forslaget går nå til behandling i Stortinget hvor man forventer at endelig vedtak vil bli gjort i slutten av mai. Så langt har MDG, SV og Rødt stilt seg bak regjeringens forslag. Regjeringen

NOU Norges offentlige utredninger 2019:26

Rusreform – fra straff til hjelp

trenger imidlertid støtte fra enten Arbeiderpartiet eller Fremskrittspartiet. Frp virker å helle i retning av å gå mot forslaget, selv om det også er liberalistiske krefter, for eksempel i ungdomspartiet, som trekker i motsatt retning. Arbeiderpartiet er delt. Politikere fra Oslo og Bergen har uttalt seg positive, mens det ulmer ute i landet og et gryende ordføreropprør er på gang. I tiden etter at forslaget ble lagt frem har Ap-ordførere blant annet i Porsgrunn, Skien, Bodø, Fredrikstad, Notodden, Bamble og Ålesund uttalt seg mot reformen. - Hvem er regjeringens rusreform for, spør noen av dem i en kronikk i VG 26. februar. - Vår store bekymring er at det kan føre til at unge mennesker kommer lengre inn i rusbruk og kriminalitet før man fanges opp, og at vi som samfunn kommer senere inn med tilbud om hjelp, skriver de.

Motstand også i regjeringspartiene

Også i regjeringspartiene er det motstand på tross av at de støtter forslaget i Stortinget. Partiledelsen i Krf gikk til det oppsiktsvekkende skrittet å oppfordre opposisjonen til å stemme ned regjeringens forslag som ikke er Krf sin linje, mens det av flere ble bemerket at Justisminister Monica Mæland fra Høyre ikke var tilstede under presentasjonen av forslaget, og heller ikke har uttalt seg offentlig i debatten etter at forslaget ble lagt frem.

Settes sjakk matt

Også i fagmiljøene er oppfatningen delt. Mens Fagorganisasjonen, som organ-

iserer blant annet sosionomer og vernepleiere er positive, sier leder i Landsgruppen for Helsepsykiatere, Ann Karin Swang at - Vi helsepsykiatere settes sjakk matt av rusreformen. Rusreformforslaget har mange gode intensjoner, men det er for lite ferdigtygd, og har for få virkemidler til å hjelpe ungdom som sliter.

Alternativt forslag fra Senterpartiet

Senterpartiet har levert inn et alternativt forslag i Stortinget, som vil bli behandlet samtidig med regjeringens forslag hvor de foreslår et skille mellom mennesker med avhengighetsproblemer eller har gjentatt bruk av narkotiske stoffer og andre. Den første gruppen skal ikke forfølges strafferettslig.

- Reformen omhandler ingen tiltak for forebygging av narkotikabruk, sier helsepolitisk talsperson i Senterpartiet, Kjersti Toppe. - Den omhandler ikke behandling eller ettervern på rusfeltet. Reformen skal ikke koste regjeringen penger, og kan knapt kalles en rusreform. I realiteten fremstår den som en ren avkriminaliseringsreform for narkotika, med risiko for økt narkotikabruk i samfunnet.

Promenaden AS

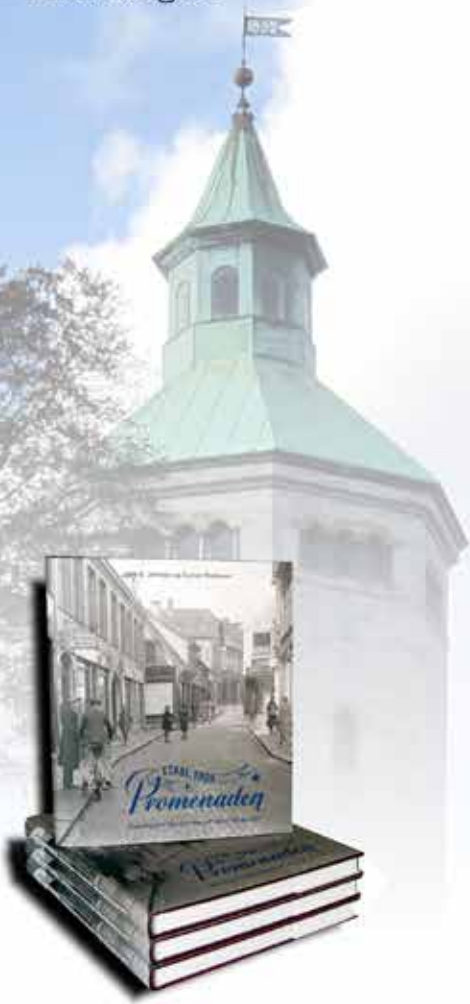
Promenaden AS ble etablert i 1909 og drev restaurant i Kirkegaten 20 i Stavanger.

Restaurantdriften opphørte i åttiårene, men selskapet fortsatte virksomheten som eiendomsselskap.

Promenaden AS eier tre forretningsbygg i Stavanger sentrum. Disse leies ut til butikker og kontorer.

En betydelig andel av overskuddet deles årlig ut til organisasjoner og institusjoner som arbeider mot rus, særlig blant ungdom.

Selskapet har gitt ut flere bøker om avholdsbevegelsens virksomhet i Stavanger.

Selskapets medarbeidere i restaurantlokalet tidlig på nittenhundretallet

FOTO: Hilde Lillejord

VI DRIKKER MER ALKOHOL HJEMME OG VOLD I NÆRE RELASJONER ØKER

En internasjonal forskningsgruppe har på vegne av IOGT-NTO i Sverige sett på hvilken effekt koronapandemien har betydd både for forbruk og politikk rundt om i verden.

AV JAN TORE EVENSEN

Rapporten viser at alkoholbruk både kan øke risikoen for å bli smittet og at den øker spredning av viruset gjennom at den reduserer sosiale hemninger og gjør at omdømmet blir lavere.

Bruker korona som påskudd for liberalisering av alkoholpolitikken

Som diskusjonen rundt å lukke Vinmonopolet viser er imidlertid dette omstridd, og alkoholindustrien har lobbet for at alkoholsalg skal bli klassifisert som en samfunns viktig virksomhet. I Norge har argumentasjonen gått på at å stenge polet i en kommune bare fører til at folk drar til nabokommunen, og at mennesker med avhengighetsproblemer ikke kan avruses over natta.

I Australia har industrien jobbet både åpent og direkte mot politikere med å fremme alkohol som viktig både for trivsel og en god helse. Retail Drinks Australia sier for eksempel i en uttalelse at "Om vi vil at mennesker skal være hjemme, om vi vil at de mentalt skal ha det bra med en trivsel som oppmuntrer til å holde oppe en sosial isolering, da må vi forsikre oss om at de har tilgang til å nyte en drink"

Organisasjonene har også hevdet at de spiller en viktig rolle som arbeidsgivere, samtidig som de har fortsatt sine initiativ for en "ansvarsfull drikking".

Foruten å bli klassifisert som "samfunns viktig" har representanter for alkoholindustrien i mange land lobbet

for å svekke regler og restriksjoner på åpningstider. Det er også blitt stilt krav på større grad av hjemlevering og bedre muligheter for å handle alkohol på nett.

I Norge vedtok Stortinget lavere avgifter på øl i budsjettforliket mellom regjeringen og Fremskrittspartiet. Frp har også foreslått å utvide Vinmonopolets åpningstider og utlevering fra nettbu-tikk som et ledd i å hindre smittespredning.

- Dette er en tid for å stramme inn, ikke å slippe opp, sier Cecilie Widnes, Generalsekretær i IOGT Norge, i en kommentar til rapporten. - Vi vil også advare mot at argumenter som brukes til fordel for endringer i alkoholpolitikken i forbindelse med denne unntakstilstanden nå vil føre til permanente endringer i ettertid, sier hun.

Alkohol øker smittespredningen og forverrer sykdommen

I rapporten påpekes det at alkohol bidrar til økt smittespredning fordi vurderingsevnen til den som drikker alkohol svekkes allerede ved et lavt inntak. Alkohol gir i tillegg større sjanse for å bli syk og forverret sykdomsforløp både for Korona og andre sykdommer. Immunforsvaret kan bli dårligere og dette øker også risikoen for alvorlige luftveissykdommer.

Styrk hjelpetilbudet

- ikke alkoholtilgangen!

Forskerne skriver at i stedet for å slippe opp på alkoholpolitikken bør politik-

erne sørge for at personer med alle typer alkoholrelaterte problemer, inkludert pårørende, har tilgang til helsetilbud og behandling. Tilgangen til psykiatriske helsetilbud, inklusiv online-tjenester, bør også økes og bygges ut, så flere kan benytte seg av dette.

- Det mener vi i IOGT er en helt riktig prioritering. Vi mener også at barn og unges muligheter til fritidsaktiviteter, sosialt samvær og andre helsefremmende tiltak alltid bør prioriteres foran voksnes behov for bruk av rusmidler, sier Widnes.

Prioriter treningstilbud og andre tiltak som hjelper mot stress og psykiske utfordringer

I rapporten skriver forskerne at isolasjon, stress, tristhet og depresjon under pandemien kan forverres av alkoholkonsum. De samme faktorer kan også lett føre til økt alkoholkonsum.

- Også de voksnes mulighet til å trene, ha sosialt samvær og utføre andre aktiviteter som motvirker isolering, stress, tristhet og depresjon bør prioriteres foran alkohol både under pandemien og i mer normale tider. Det er for eksempel underlig at opposisjonen prioriterer å få åpnet skjenkestedene før trenings-sentrene som faktisk har vært veldig flinke med å følge regler og tilrettelegge for smittevern. Vi mener det burde legges mer til rette for å ta rusfrie og andre helsefremmende valg, sier Cecilie Widnes.

ØNSKER FLERE ARRANGEMENTER PÅ TVERS AV GENERASJONER

Sofia Gram-Hallbert har vært med i IOGT siden hun var 3 uker gammel.

Hun sitter nå som nestleder i IOGT Norge.

TEKST: JAN TORE EVENSEN

- Jeg er vel 5. generasjon IOGT-er på mamma side, sier Sofia og teller på fingrene. På pappas side er jeg 4. generasjon: - Det er jeg, pappa, hans pappa og hans pappa igjen. Min farfars far var med å starte opp den første avholdskaféen i Göteborg. Så det er mye tradisjon i familien.

Var et bevisst valg

På tross av å være arvelig belastet føler hun at valget om å ikke drikke alkohol var bevisst. - Man har alltid et valg, sier hun. - Jeg har jo venner som kom fra samme bakgrunn som meg, men som ikke ble med videre. Men det var jo et enkelt valg når man først er i organisasjonen, og hadde så mange venner her.

Vennene og ideologien peker hun på når hun får spørsmålet om hvorfor hun ble i organisasjonen. - Etter hvert ble det jo min egen ideologi også, selv om det fra

starten av mer var mine foreldres. Det er det at man får mulighet til å være et alternativ da, til det å drikke. At hun ikke drikker får hun fortsatt reaksjoner på, men stort sett positivt.

Påvirker kollegaene

- Nå har jeg jo begynt i ny jobb, forteller hun, og før eller siden så må man jo si at man ikke drikker når man er ute sammen med kollegaene på fest. Men det morsomme er at da er det flere som sier det samme. At man oppdager at det er flere som ikke drikker, men som ikke har sagt det tidligere. Så man føler jo at man kan ha en positiv innflytelse. I sommer fikk jeg også en kollega til å bli medlem. Det er gøy.

På leir 3 uker gammel

Sin første barneleir var hun på 3 uker gammel. - Hvert år dro familien til det som heter Vänersnäsägret som er

juniorleir for hele Vest-Sverige. - Når mamma fikk meg syntes hun det var så kjedelig å bare sitte hjemme, så hun pakket alle tingene og dro.

Sofia husker naturlig nok ikke så mye av det, men har nå gleden av å ta med sine egne barn på den samme leiren.

- Det er masse nostalgi. Den drives jo på den gamle måten med mat på et gammelt jernkjøkken og vedfyring på fire store ovner på kjøkkenet. Telt, utedo og tannpuss i skogen. Skal man vaske håret må man hoppe i sjøen. Det blir som en speiderleir.

- Og de samme sangene, legger hun til. Det er deilig for en som liker tradisjoner, selv om hun også er glad for at noen av tradisjonene har forsvunnet i løpet av de siste 38 årene.

Aktiv i barne- og ungdomsarbeidet

Begge foreldrene var ledere for barnearbeidet i Göteborg, og sammen med andre familier startet de foreningen Skatås, hvor Sofia også ble med.

- Det var nærmest et familielag av flere familier. Så ble jeg også Junis-leder og startet og med teater og musikalgrupper, når jeg ble eldre.

- Enda litt senere så startet vi en UNF-forening, UNF er Sveriges svar på Juvente, som vi kalte UNF Hrmph. Men siden jeg oppdaget at de fleste vennene mine var i en annen forening i Lerum, var jeg like mye der som i Skatås i Göteborg. hjemkommunen. Hun har også sittet i styret i UNF Sverige

Leirene hun var på som barn og ungdom ga noe hun savner i Norge. Arrangementer hvor mange generasjoner er sammen fra alle organisasjonene i bevegelsen. - Det er jo slik både på kongresser og på leire i Sverige, sier hun.

- Det er kjempesint og da får man se og bli kjent med hverandre på en helt annen måte. Det er synd at vi ikke har det her, men det burde jo være mulig å få til.

Ellers mener hun det ikke er så stor forskjell på Norge og Sverige bortsett fra at den svenske organisasjonen er mye større, og spiller mye av den samme rollen som Actis spiller i Norge.

Betydd mye å være med

Å være med i IOGT og UNF har betydd mye for henne. - Det har jo det, sier hun. Det at jeg har kunnet få møte mennesker som har det samme ideo-

logiske standpunkt. Så får man lære seg mye, både demokrati og det å forstå kultur og mennesker.

Som styremedlem i IOGT i Norge har hun også fått mulighet til å se organisasjonen fra den siden. I dag er hun nestleder i organisasjonen.

Ønsker å få med seg flere på samme alder

- Jeg ønsker meg at IOGT skal tilby både aktiviteter og arrangement som er tiltalende, og helst skulle jeg ønske at vi hadde et navn som de fleste kjente til også. Vi må bli bedre kjent. Dessuten at flere på min alder hadde vært med. Men det er jo også den perioden som man får barn, og som mange andre ting skjer i livet, så den aldersgruppen er nok litt lite representert på grunn av det. Men skal det skje må vi ha aktiviteter som er lokkende nok, og som er lette å være med på også som en familie, avslutter hun.

Om 10 år håper hun at IOGT har flere medlemmer, at vi har flere yngre medlemmer og at vi fortsatt har en sterk stemme i samfunnsdebatten.

Sofia Gram-Hallbert, nestleder i IOGT, ønsker at IOGT om 10 år har flere medlemmer og fortsatt har en sterk stemme i samfunnsdebatten.

VIL GJERNE VÆRE ET FORBILDE

– Politikerne slår om seg med store ord i alkoholpolitikken, men det blir ikke til noe. Mange bare sklir unna. Jeg vil gjerne være et forbilde og få med andre samfunnsprofiler, sier Senterpartiets **Kjersti Toppe**.

TEKST: SIDSEL SKOTLAND - FOTO: SENTERPARTIET

– I etterkrigsåra sto samfunns-topper fra arbeiderbevegelsen og kirka fram som forbilder mot alkoholen. De mente den var ødeleggende for fellesskapet. Den holdninga er forsvunnet. Nå er det ingen som viser vei, mener Kjersti Toppe.

Tvert imot har det vel heller lenge vært temmelig fuktig i norsk politikk – mye uforstandig alkoholbruk. Men det er i ferde med å endre seg.

– I Senterpartiet er dette veldig stramma opp. Vi har innført omvendtregelen i de fleste sammenhenger – altså at det i utgangspunktet blir servert alkoholfritt, og at en må spørre etter alkohol. Særlig har partiet blitt bevisst dette på samlinger med ungdom. I Stortinget blir vi fortsatt tilbudt alkohol i mange situasjoner, men det er flere nå enn tidligere som velger alkoholfritt.

Stortinget som alkoholfri sone
53-åringen fra Bergen sitter på Stortinget for Hordaland, er nestleder i Senterpartiets gruppestyre og første nestleder i Helse- og

omsorgskomiteen. I 2012 foreslo hun at Storkantina skulle slutte å selge alkohol, og at når Stortinget inviterte til middag skulle det være omvendtregelen som gjaldt. Forslaga ble så klart trampa ned, men hun lurte på om hun jammen skal ta dem opp av hatten igjen når alkoholstrategien, som nå er på trappene, blir lansert. Strategien skal nemlig sørge for at alkoholforbruket i Norge blir redusert med 10 prosent innen 2025. På anbefaling fra WHO. Den skal riktignok ikke vedtas av Stortinget, bare av regjeringa, men uansett mener Toppe Stortinget bør gå foran hvis poenget er at folk flest skal slutte opp om dette målet.

For i tillegg til å videreføre den alkoholpolitikken vi allerede har, med høye avgifter, vinmonopol, salg-, skjenke- og åpningsrestriksjoner og kontroller, mener Toppe det må etableres flere alkoholfrie soner. Alkohol har blitt altfor normalisert, og det må strammes inn. Hun tenker særlig på idrettsarrangementer og på alt arbeidsrelatert, som konferanser, møter og middager. Hun mener

det er alkoholfritt som må være normalen. Og så vil hun til livs disse vinlotteriene som så mange arbeidsplasser holder seg med fredag ettermiddag. Og vinflasker som gave. For du skal vite veldig mye om en persons private liv før du deler ut vinflasker. Mye mer enn kollegaer vanligvis gjør.

Et alkoholisert samfunn

Hun mener LO og NHO må på banen når det gjelder alkohol og arbeidsliv for dette handler mye om alkoholkultur.

– Vi må arbeide for at en ikke skal måtte unnskyldes seg når en ikke drikker alkohol.

Hun har sjøl følt ulyst mot å delta på politiske middager og arrangementer fordi hun veit at det blir servert alkohol. Hun er ikke avholds, men for henne føles det unaturlig å drikke på en tirsdag. Hun har kjent mye på presset og på hvordan alkoholen infiltrerer alt sosialt liv – samfunnet har nærmest blitt alkoholisert, sånn hun ser det.

– *Tror du det idetheletatt er mulig å endre alkoholkulturen i Norge?*

Kjersti Toppe har sittet på // Stortinget siden 2009

– Ja, det tror jeg. Det er vanskelig, men vi har gitt opp om vi ikke tror på det.

Det gikk med røyking. Der har holdningene og kulturen endra seg totalt – der klarte vi å snu.

Nå ser vi at ungdom drikker mindre. Vi kan bygge videre på den trenden.

Toppe mener det også må bli mer og bedre informasjon om alkohol til gravide og at merkeordninger, altså varedeklarasjon samt advarsel på flasker og kartonger om faren ved å drikke i forbindelse med graviditet og bilkjøring, må på plass nå.

– Dette ble vedtatt i Stortinget i 2018, så det er bare å implementere det. Vi behøver ikke vente på EU Og ikke minst: Det må på plass bedre behandlingstilbud for alkoholavhengige.

Vil reversere liberaliseringstrenden

Uansett om alt dette kommer inn i alkoholstrategien eller ei:

Dette er saker som blir viktige for Senterpartiet om det kommer i regjering. Partiet vil også øke alkoholavgiftene igjen og reversere taxfrikvota, de vil i det hele tatt reversere den liberaliseringa Toppe mener den sittende regjeringa har stått for.

I dette arbeidet ser hun at organisasjoner som IOGT kan spille ei viktig rolle.

– Særlig i det lokale arbeidet er denne type organisasjoner helt uvurderlig. De tar seg av det offentlige ikke klarer, de når grunnplanet bedre og bidrar til mye bevisstgjøring. Og ikke minst er de viktige som pådrivere overfor myndighetene.

Hun irriterer seg over at denne type organisasjoner ofte blir stempla som moraliserende.

– Det de driver med er det omvendte! Det handler om solidaritet, ikke moralisme.

Toppe er lege og fikk for alvor øynene opp for alle de tapte leveåra og all lidelsen alkoholen

forårsaker da hun jobba på ambulanse og i legevakt.

– Folk ser ikke denne baksida – det er en forherligelseskultur rundt alkohol i Norge, mener hun.

Vil reversere helseforetaka og rusreformen

Det er ikke bare regjeringas alkoholliberalisering Kjersti Toppe og Senterpartiet vil reversere om de kommer i posisjon. Også styringsmodellen for norsk spesialisthelsetjeneste vil de til livs.

– Vi går til valg på skrotning av helseforetaka. Vi kan ikke ha markedstenkning på helse.

Dette blir ingen enkel sak, men nå er sterke krefter i AP også imot. Og vi kan ikke tåle å sitte i ei AP-regjering en gang til uten endring her.

Og så er det Rusreformen. Den skal også reverseres om Senterpartiet får det som det vil.

– Narkotika skal være forbudt! Vi er enig i at de tungt rusavhengige trenger helsehjelp, ikke straff, men det blir feil å generelt avkriminalisere besittelse og bruk. – *Hva ønsker dere istedenfor?* – Først og fremst en reform som gir bedre rusbehandling: mer sammenhengende tilbud, mer tilbud om arbeid, aktivitet, hjelp med gjeld, rehabilitering og ikke minst bolig. Påtaleunntatelse og alternativ straff er mulig også i dag. Det holder å få inn i loven at de tunge rusavhengige ikke skal straffes. Og ja: det har vært en del uheldig bøtelegging – det må også endres.

Dessuten mener Toppe at det trengs en gjennomgang av hele Lar-ordninga (legemiddelassistert rehabilitering). Sann hun ser det fungerer den mer som legemiddelutdeling enn som rehabilitering.

Vil ha alkohol inn i reformen

Videre vil hun ha mer oppmerksomhet retta mot de som kommer ut av fengsel, og på psykisk helsevern – begge deler sterkt knyttet til både rus og overdoser. Og så vil hun ha med alkohol inn i en rusreform.

Men om reformen blir vedtatt som den ble lagt fram i februar, er dette med alkohol mulig å få inn etter hvert, påpeker hun.

Argumentet om at dagens narkotikapolitikk slår hardest mot de svakeste, klarer hun ikke se at er gyldig.

– Sånn er det med all rus. Også alkohol slår den veien. Jeg forstår ikke at dette er noe argument for avkriminalisering. Det kan heller slå omvendt ut, altså ramme de svakeste enda hardere.

Også stigmaproblematikken tilhengerne av reformen viser til, blir tillagt for stor vekt, mener hun.

– Det kommer helt an på hvordan en håndterer dette. Mange reagerer på politiets håndtering og holdning. Her kan en endre praktiseringa heller enn loven – alle må behandles med respekt. Skal en endre en lov som gjelder alle, for ikke å ramme noen få? Dette er ikke et godt argument.

Inspirert av Erik Bye

Sjøl om Kjersti Toppe er sterkt engasjert i ruspolitikk var det ikke noen enkeltsak som fikk henne engasjert i politikken. Det var muligheten for å påvirke som fascinerte henne – selve folkestyret. Og så det å være en stemme for dem som ikke tør.

– Jeg veit jeg representerer mange. Mange drar fram mitt standpunkt i alkoholpolitikken.

Hun var godt voksen da hun ga seg politikken i vold. Riktignok sto hun på Senterpartiets liste i

Bergen da hun var 19 år, men var ikke aktiv. Faren hennes derimot, var en aktiv Senterpartipolitiker. 33 år gammel, i 2001, ble hun spurt om hun ville sitte i Komite for miljø og byutvikling i bystyret i Bergen. Det sa hun ja til, og i 2003 ville Senterpartiet nominere henne på 1. plass for bystyret. Det sa hun nei til – syntes hun hadde nok med legejobben og fire barn, som etter hvert ble seks.

– Men så hørte jeg et portrettintervju med Erik Bye. "Så lenge du ikke er død, må du la deg engasjere", sa han. Den traff. Jeg ringte tilbake og takka ja til plassen, ler hun.

Hun satt i bystyret i seks år – syntes det var veldig gøy, så det balla på seg: I 2007 ble det Fylkestinget, og etter valget i 2009 ble hun førstekandidat for Senterpartiet i Hordaland. Siden da har Stortinget vært arbeidsplassen hennes.

Nå er det snart valg igjen, og på målingene de siste månedene har Senterpartiet veksla mellom å være landets nest største og tredje største parti – tett opp til både Høyre og Arbeiderpartiet.

Om hun ønsker seg en statsrådspost dersom det blir regjeringsskifte, vil hun absolutt ikke svare på, men jeg ville ikke blitt forundra om det er den neste helseministeren jeg har snakka med nå.

FEIL Å TJENE PENGER PÅ ALKOHOL- SELSKAPER

Sammen med FORUT, Juvente og Blå Kors arbeider IOGT for at oljefondet skal trekke seg ut av selskaper som produserer alkohol.

AV NILS JOHAN SVALASTOG GARNES

I april 2019 satte Regjeringen ned et ekspertutvalg, kalt Etikktutvalget. Dette utvalget skulle vurdere de etiske retningslinjene for Statens Pensjonsfond utland (Oljefondet). Sist gang det kom en lignende vurdering ble gjort i 2002, med det som ble kalt Graverutvalget. Resultatet av prosessen i 2002 ble etableringen av de første etiske retningslinjene for det som da het Statens petroleumsfond.

116 milliarder i globale alkoholselskaper

IOGT mener det er feil at vi bruker våre felles verdier til å investere og tjene penger på alkoholselskaper. Ved utgangen av 2019 hadde Statens Pensjonsfond utland mer enn 116 milliarder kroner investert i globale alkoholselskaper. Dette mener vi er en problematisk og uetisk investering både fordi alkohol er en av de store risikofaktorene for dårlige helse og tidlig død i verden, og også fordi investeringene bidrar til å styrke en global alkoholindustri som jobber aktivt mot en god folkehelsepolitikk. Med andre ord – Norge investerer i selskaper som jobber mot vår egen alkoholpolitikk som setter folkehelse foran profit.

Sendt innspill

Etikktutvalgets rapport kom i juni 2020. I løpet av prosessen med rapporten deltok IOGT sammen med FORUT, Juvente og Blå Kors aktivt med å gi våre innspill. Vi deltok på høringmøter for å presentere våre argumenter muntlig, sendte inn skriftlige innspill til utvalget. Det har skjedd mye på alkoholfeltet fra 2002 til i dag. Forskningsgrunnlaget har

blitt større, og forståelsen av alkohol som risikofaktor for helse og ulikhet er tydeligere enn i 2002. Ett eksempel på dette er kunnskapen rundt alkohol og kreft. Vi hadde derfor store forhåpninger for at våre innspill skulle bli tatt med i den etiske vurderingen av alkohol som investering i Statens Pensjonsfond utland.

Ikke sterke nok argumenter for å stenge for alkoholinvesteringer

Dessverre hadde ikke vurderingene av alkohol som en uetisk investering endret seg mye fra 2002 til 2020. Rapporten, som formelt heter "NOU 7 2020: Verdier og ansvar", peker på at alkohol har negative konsekvenser, men likevel mener det ikke er grunn til uttrekk av alkohol som produkt: "Utvalget er innforstått med at misbruk av alkohol har svært uheldige konsekvenser, både for misbrukerne selv, for nærstående og for samfunnet. Selskaper som produserer eller selger alkohol må, blant annet i sin markedsføring, være seg bevisst at alkohol er et vanedannende produkt som kan lede til avhengighet. Utvalget legger til grunn at selskapers markedsføring som anses grovt uetisk, for eksempel overfor mindreårige, omfattes av det atferdsbaserte utelukkelseskriteriet "andre særlig grove brudd på grunnleggende etiske normer" i de etiske retningslinjene.

Utvalget mener likevel det ikke er tilsvarende argumenter for å innføre et produktbasert kriterium for alkohol som for tobakk. Det er viktig å holde fast ved at et produktkriterium er et sterkt virkemiddel som bør begrenses til

særlige tilfeller hvor man kan anse at det eksisterer et klart felles verdigrunnlag i den norske befolkning. Alkohol er et lovlig produkt i Norge. Da kriteriet for tobakk ble innført i 2007, ble det blant annet vist til konvensjonen om tobakkskontroll og til innstramningen av røykeloven i Norge, se omtale i kapittel 4.

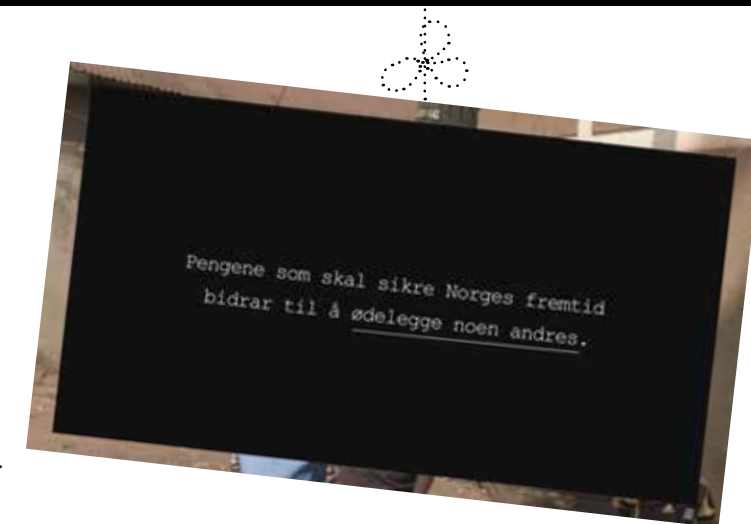
Det ble også vist til at "tobakk er et produkt som skiller seg ut når det gjelder risikoen for alvorlig sykdom og død som følge av bruk som er i tråd med forutsetningene for produktet". Det foreligger etter utvalgets mening ikke et tilsvarende verdigrunnlag som uttrykker en nasjonalt konsensus for å innføre et produktbasert kriterium for alkohol.

Svak etisk vurdering

Vi som organisasjoner har gitt våre kommentarer til det vi mener er en svak etisk vurdering av Etikktutvalget. Dette har blitt sendt inn til Finansdepartementet og vi håper at de gjenspeiler de etiske problemene i sin melding til Stortinget som kommer i vår. Finanskomiteen på Stortinget skal i vår behandle rapporten fra Etikktutvalget.

Vi setter nå vår lit til at Stortingets medlemmer vil ta et større etisk ansvar enn det Etikktutvalget legger opp til i sin rapport, og at vi som nasjon ikke lenger skal øke våre felles verdier ved å utnytte andre land sine sosiale problemer.

Følg tematikken og kampanjen Oljefondets alkoholproblem på <http://www.oljefondetsalkoholproblem.no> og på Facebook, Twitter og Instagram

IOGTS HOVED- INNVENDINGER MOT REGJERINGENS FORSLAG TIL RUSREFOM

W Forslaget styrker ikke forebyggings- arbeidet blant unge...

Forslaget er ingen helsereform

Rusreformen endrer i noen lovformuleringer, men den gir ikke en krone ekstra til nye hjelpetiltak eller til å bedre kapasiteten i behandlingstilbudet. Forslaget innebærer ingen opprettelse av nye former for tjenestetilbud, verken i kommunen eller i spesialisthelsetjenesten. Det foreslås ingen nye rettigheter til tjenester til personer med rusproblemer eller rusbrukslidelser. I stedet for dette forslaget trenger vi en behandlingsreform som sikrer folk den hjelp de trenger når de trenger den. I tillegg må vi ikke bare stoppe kuttene i kriminalomsorgen, men øke bevilgningene for å sikre rehabiliterende tiltak.

Forslaget styrker ikke forebyggingsarbeidet blant unge

Målsetningen med politikken må være at færrest mulig får rusutfordringer. Derfor må den forebyggende linjen være hovedlinjen i politikken. Det er behov for en opptrappingsplan for det rusforebyggende arbeidet, hvor fokuset legges på det primærforebyggende. Et nasjonalt forebyggingsprogram som det Island har gjort, der man mobiliserer ungdom, foreldre, skoler, frivillige og lokale instanser til samordnet innsats. Vi trenger en forebyggingsreform som gjør kommunene kan gi de unge rusfrie møteplasser, med trygge voksne, og sørge for at det er voksne der ungdom ferdes slik at problemer kan fanges opp tidlig.

Forslaget senker terskelen for å eksperimentere med narkotika

Det er ingen som med sikkerhet kan si hva konsekvensene av rusreformen vil bli. Erfaringene fra andre

land spriker. Solide forskningsmiljøer som Folkehelseinstituttet og Senter for rus- og avhengighetsforskning advarer imidlertid begge for at man ikke kan utelukke at bruken øker. FHI skriver i sitt høringssvar at studiene som det henvises til i rusreformutvalget sin utredning har metodiske svakheter, og overføringsverdien fra internasjonale studier kan være relativt lav. Norge har et lavere forbruk og mer restriktive holdninger til narkotika enn mange av de andre landene i Europa som har avkriminalisert. Reformen fjerner noe av verktøykassen som politiet i dag har for å avdekke rusbruk og gjør at ungdommer mister gode grunner til å si nei til narkotika.

Forslaget fører til at foreldre mister støtte fra storsamfunnet

Flere pårørende har reagert mot forslaget. – Som pårørende er man allerede i dag maktesløs, sier f.eks Merete Almås i pårørendeorganisasjonen Usynlige tigre. - Hvis rusreformen vedtas, blir vi enda mer aleine. Rusbruk får ingen konsekvenser, og ingen kan lenger tvinge ungdommer til å motta hjelp. Konsekvensen av forslaget er at foreldre/foresatte ikke lenger har rett til innsyn i sine ungdommers rusmiddelbruk, og kartlegging av denne, dersom ungdommer er over 16 år. De kan kobles av oppfølgingen etter en obligatorisk rådgivende samtale. Etter det blir det opp til ungdommen å bestemme hvor mye foresatte skal få vite om det som skjer.

Forslaget gjør at vi risikerer å komme inn senere for å forebygge risikofylt rusatferd

Ungdom, som voksne, ser ikke bestandig selv at de er i ferd med å få en problematisk rusbruk. Helsesykepleierne er

bekymret for at rusreformen fratrar de virkemidler som de daglig ser fungerer godt, uten at disse erstattes av noe annet. Dagens ruskontrakter vil bli gjort frivillige. Gjennom disse kontraktene får mange også hjelp med arbeidstrening, til å fullføre skole, fritidsaktiviteter og til å få et rusfritt nettverk, sier Ann Karin Swang, leder for Landsgruppen av helsesykepleiere. Uten insentiver til å gå inn i hjelpetiltak blir det de mest ressursterke ungdommene, med foreldre som presser på, som vil komme best ut av det. Men dem som strever mest kan risikere å falle utenfor. Tilhengerne av forslaget sier at å redusere straffetrussele vil føre til at flere unge søker hjelp, men det finnes ikke dokumentasjon på at det er trussel om straff som først og fremst er utfordringen i dag. Det kan like gjerne handle om at de er engstelige for barnevernet, foreldrene eller kanskje en generell mistillit til voksenalderen.

Forslaget fratrar politiet viktige virkemidler for å avdekke rusmiddelbruk

I forslaget til rusreform har man fratatt politiet muligheten til å ransake og gjennomføre rustester ved mistanke om bruk, besittelse eller kjøp av narkotika. Konsekvensene av dette vil være store, både innen forebygging, men også i etterforskningen av alvorlig og profittmotivert organisert kriminalitet. Dagens lover og hjemler er bygget opp gjennom mange år med kunnskap og erfaringer. Disse sikrer både rettssikkerhet og en fornuftig og effektiv håndhevelse. Regjeringen foreslår å erstatte disse hjemlene med en visitasjonshjemmel som kun skal gjelde overfladisk på person, bagasje og midlertidige oppbevaringssteder.

Forslaget skiller ikke godt mellom ulike grupper med ulike behov

Det er åpenbart forskjell på en 50-årig heroinavhengig, en 15-åring som står foran valget å eksperimentere med narkotika for første gang på fest og en 17-åring med vanskelige hjemmeforhold som finner tilflukt i rusbruk. Noen søker positive opplevelser, mens andre flykter fra et vanskelig liv. Noen er mer sårbare enn andre. For noen har straffetrussele ingen betydning, for andre kan det være avgjørende for at man gjør andre valg. Forslaget til rusreform skiller ikke mellom disse gruppene. IOGT er enige i at rusavhengige ikke skal straffeforfølges, men må få et bedre helsetilbud enn i dag. Ungdommer som trenger endring i livene sine må få god og forpliktende oppfølging.

Det er et mål i seg selv å holde både rusavhengige og ungdom borte fra strafferegistrene. Men det er nok av eksempler på folk som har hatt en grei A4-oppvekst og som likevel utvikler rusproblemer. Når narkotika blir mer tilgjengelig og mer akseptert, øker bruken og med det skadene og problemene. Vi trenger en forebyggende politikk som tar hensyn til dette.

SPØRSMÅL OG SVAR OM RUS- REFORMEN

Blir politiet varslet hvis noen ringer 113 for hjelp hvis noen har tatt overdose eller blir dårlige etter inntak av rusmidler?

Vil denne rusreformen redusere overdosedødsfall?

Avkriminalisering har isolert sett neppe noen effekt på overdosedødsfall. I flere år har lovlig opioider som sterke smertestillende og stoffer som brukes i LAR som metadon stått for flere overdosedødsfall enn heroin, som nå bare står for rundt en femtedel av overdosene. Andre tiltak, som utdeling av motgift, bedre behandling og ikke minst bedre oppfølging etter behandling og soning har dokumentert effekt for å redusere overdosedødsfall.

Straffer vi rusavhengige i dag, fremfor å hjelpe dem?

Det er feil at straff er det første og fremste virkemiddelet i møtet med rusavhengige i dag. Gjennom flere år har vi hatt en utvikling der rusproblemer møtes med alternative reaksjoner og tilbud om hjelp. Tilbud om ruskontrakter med ulike typer oppfølging er den vanligste reaksjonen for ungdom som kommer i kontakt med politiet på grunn av rusbruken sin. Kontraktene om rusfrihet (vilkåret i påtaleunntatelsen) er et tilbud som unge kan si ja eller nei til.

Østkantungdom i Oslo straffes oftere enn de fra Vestkanten for rusbruk. Endrer reformen på dette?

At straffetiltakene rammer sosialt skjevt er en utfordring. Samtidig er et lavt forbruk av rusmidler en beskyttelsesfaktor som er viktig å beholde, både i øst og i vest. Risikoen for rusproblemer øker i områder hvor ungdommer har et svakere sosialt sikkerhetsnett rundt seg. Svaret på det er derfor ikke å liberalisere

politikken, men styrke forebyggende tiltak og å jobbe for å utjevne sosiale forskjeller.

Politiet vil fortsatt ha en avdekkende rolle, og vil fortsatt komme i kontakt med mennesker som bruker narkotiske stoffer. Mindre narkotikasaker avdekkes ofte av politiet som følge av annen kriminalitet. Ifølge politiet foregår det mest salg av narkotika i sentrum og i øst. Dermed blir også risikoen større for å bli tatt i disse områdene, også for de som bruker.

Når FN og WHO anbefaler avkriminalisering bør vi vel følge det rådet?

Avkriminalisering er ikke en klart definert modell. Det er mange måter å gjennomføre en avkriminalisering på, og det er et bredt spekter av tiltak og reaksjonsformer innenfor en avkriminalisert modell.

FN og WHO har et globalt perspektiv i sine anbefalinger. Mange land har en umenneskelig ruspolitikk. FN og WHO anbefaler alternativer til fengsel og dom for bruk og besittelse, inkludert avkriminalisering. Samtidig anbefaler de en rekke tiltak vi allerede har i Norge, som skadereduksjon, tilgang til substitusjonsbehandling, rettferdig behandling i rettssystemet, retten til advokat/representasjon, unngåelse av vilkårlige arrestasjoner og tortur. De anbefaler også et folkehelseperspektiv i narkotikapolitikken, som vektlegger forebygging, behandling og rehabilitering, og som har et recovery-perspektiv.

Øker bruken i land som avkriminaliserer?

Forskningen gir ikke klare svar. Land som har avkriminalisert, har gjort det på

ulike måter og med ulikt utgangspunkt. Ofte er det slik at en praksisendring kommer i forkant av en lovendring, slik at effekten av lovendringen er begrenset. Mens forskningen tidligere ikke fant noe klart bilde av en reduksjon i forbruk ved avkriminalisering har det de siste årene vært studier som viser en signifikant økning, og de nye studiene ser også ut til å være sterkere metodisk.

Vi er nødt til å ta utgangspunkt i situasjonen i Norge. Her har vi både restriktive holdninger mot narkotika i befolkningen og et lavere forbruk enn i andre land som har avkriminalisert. Samtidig går det norske forslaget lenger enn hva som er gjort i andre land.

Vil avkriminalisering skape mindre stigmatisering?

Å bli betraktet som kriminell medfører som regel et stigma, men det er ikke det eneste. At brukere får en følelse av å være annerledes, eller at mennesker ser annerledes på dem, handler også om andre ting enn at det de gjør er straffbart.

Til syvende og sist handler dette om holdninger til mennesker. Å behandle mennesker med respekt bør ikke være avhengig av paragrafer i straffeloven.

Kan man differensiere mellom ulike brukere?

IOGT ønsker en ulik praksis slik at rusavhengige ikke straffefølges. I regjeringens forslag legges det også opp til å behandle brukere ulikt når det gjelder vilkår for oppmøte for den rådgivende enheten, om hvorvidt det skal gis gebyr ved manglende oppmøte og om det skal gis betinget eller ubetinget påtaleunntatelse.

Uansett må det altså gjøres vurderinger av denne typen også om avkriminaliseringen blir vedtatt.

Det er ikke alltid like enkelt å trekke et klart skille mellom ulike typer brukere, som for eksempel mellom rusavhengige og andre. Det er imidlertid ikke nytt at påtalemyndigheten gjør slike vurderinger. Riksadvokaten kan gi retningslinjer for reaksjonsform slik det ble gjort i 2020 under utbruddet av Covid19. Riksadvokaten besluttet da at det i stedet for forelegg kunne ilegges påtaleunntatelse for de minst alvorlige narkotikaovertredsene, det vil si bruk av narkotika og besittelse/oppbevaring til eget bruk.

Blir politiet varslet hvis noen ringer 113 for hjelp hvis noen har tatt overdose eller blir dårlige etter inntak av rusmidler?

Dersom du er sammen med noen som f.eks virker uvel eller du ikke klarer å vekke, er det svært viktig at du ringer nødnummeret 113 umiddelbart. Ambulansepersonellet har taushetsplikt om det de møter og eventuelt må behandle på stedet. Det samme gjelder dersom personen trenger videre helsehjelp på legevakt eller sykehus.

Unntaksvis vil ambulansen måtte varsle politiet dersom det er fare for deres eller andres sikkerhet under oppdraget, eller at de trenger hjelp av politi eller brannvesen for komme seg inn til den syke som følge av f.eks låst dør. Det at politiet bistår ambulansen i slike tilfeller, betyr ikke at ambulanspersonellet deler taushetsbelagt informasjon med politiet eller andre om den som er dårlig som følge av inntak av rusmidler.

NASJONAL ALKOHOLSTRATEGI VIL REDUSERE ALKOHOLFORBRUKET

Høringssvarene til den nye nasjonale alkoholstrategien gir bred støtte til en restriktiv politikk, men få nye forebyggende tiltak fra regjeringen

Folkehelseinstituttet som i sitt høringssvar skriver at det er lite trolig at andre tiltak enn de regulatoriske virkemidlene kan sikre en måloppnåelse om 10 % reduksjon.

Litt i skyggen av debatten rundt rusreform kom regjeringen med sitt forslag til ny nasjonal alkoholstrategi i starten av mars. Den skulle egentlig ha kommet høsten 2020, men har blitt forsinket.

Ingen endringer i politikken

Regjeringen slår fast at hovedlinjene i politikken ligger fast. Videre vil de understøtte alkoholforebygging i kommunene og forsterke tidlig innsats mot alkoholproblemer. De er som IOGT også opptatt av å fremme alkoholfrie arenaer i samarbeid med frivilligheten, idretten, skolen og arbeidslivets parter, styrke kunnskap og kompetanse om alkohol og prioritere forskning på alkoholbruk.

IOGT er skuffet over mangelen på nye grep på forebyggingsområdet. Det er positivt at hovedlinjene i politikken ligger fast, men målet om en reduksjon av det skadelige forbruket på 10 prosent innen 2025 vil ikke nås uten en styrkning av dette arbeidet og at liberaliseringen av politikken slutter.

De regulatoriske virkemidlene viktigst

Regjeringen meldte allerede i fjor at det ikke kom til å komme skjerping av politikken. En av høringsinstansene som reagerer mot dette er

Andre virkemidler har i beste fall begrenset effekt i noen kontekster og i noen målgrupper, skriver forskerne på FHI. De mener imidlertid at selv om for eksempel skolebaserte programmer har en beskjeden forebyggende effekt er det likevel rimelig å anta at en langvarig og bredt anlagt satsning på rusforebygging i skolen – i kombinasjon med andre virkemidler – kan ha noe å si for de unges drikkevaner. Å sørge for at ungdom vet at høye priser og begrenset tilgjengelighet til alkohol gir lavere konsum og færre alkoholrelaterte skader kan gi økt aksept for denne type virkningsfulle strategier.

Høringsrunden viser ellers en bred støtte til en restriktiv alkoholpolitikk, selv om det varierer i hvilken grad de ønsker å styrke den. Vinmonopolet har for eksempel bred støtte fra alle parter.

Kreftforeningen og Nasjonalforeningen støtter høyere avgifter

Kreftforeningen har forventninger til at strategien må inneholde nye tiltak og mål som vil bidra til å redusere konsumet. De viser til Verdens helseorganisasjon som sier at de mest effektive tiltakene er høye skatter og avgifter, begrenset tilgjengelighet og reklameforbud. Derfor mener

de at regjeringen må sørge for at alkoholavgiftene økes vesentlig ut over generell prisstigning og at alkohol fjernes fra taxfreeordningen, men også at det må på plass et system for overvåking og kontroll av markedsføring av alkohol i nye digitale kanaler.

Nasjonalforeningen for Folkehelsen støtter også en økning av alkoholavgiftene, og skriver at de er bekymret for den trinnvise liberaliseringen av politikken som har foregått over flere år. De legger også vekt på å styrke helsefremmende tilbud og alkoholfrie arenaer.

Legeforeningen: - Senk nasjonal skjenketid

Legeforeningen vil øke alkoholavgiften med 10 prosent og fjerne taxfree-ordningen, sekundært overføre taxfree-salget til Vinmonopolet. Videre mener de det er behov for en strengere regulering av skjenketiden ved at maksimal skjenketid innskrenkes med en time. De vil som flere andre høringsinstanser også ha en tydeligere merking av alkoholholdig drikke.

Juvene ønsker flere mål

Vår ungdomsorganisasjon Juvene påpeker at målene for strategien bør være bredere enn bare totalforbruket. Det bør lages oversikter og legges opp til konkrete måltall for

- alkoholrelaterte skader, ulykker og dødsfall (både i trafikken og ellers)

- antall barn med alkoholrelaterte skader som følge av mors drikking (inkludert andelen som oppgir å ha drukket alkohol under svangerskapet)

- andel i befolkningen som rammes av andres drikking (både drikking i nære relasjoner og andre tredjepartsskader), herunder antall barn som vokser opp i familier med risikofylt rusbruk. De er også opptatt av forebyggingen i skolen, og

påpeker at å styrke forebyggingen her forutsetter et langt mer utstrakt og systematisk samarbeid med frivillige organisasjoner og andre fagmiljøer enn det som er tilfelle i dag.

Handelen vil ha lavere avgifter

Fra aktørene som står for salget av alkohol ønsker Vin- og brennevinleverandørenes forening (VBF) lengre åpningstider på Vinmonopolet og å redusere alkoholavgiftene med minst 10 % av hensyn til grensehandelen. De er enige i at Vinmonopolet bør kunne vurderes som taxfree-aktør. NHO Mat og drikke ønsker også en avgiftsreduksjon av samme grunn som VBF, mens Handelens ølsalgsråd viser til det arbeidet de gjør for å hindre at mindreårige får tak i alkohol. De mener imidlertid at tiltakene som trengs først og fremst handler om selvregulering gjennom utvikling av eget undervisningsmateriale, krav om at ansatte skal spørre alle de tror er under 25 år om legitimasjon og nye kassesystemer som varsler den ansatte om aldersgrensebelagte varer.

IOGT vil ha søkelys på hvordan normer påvirker forbruksmønstret

IOGTs høringssvar legger vekt på både å styrke de regulatoriske virkemidlene, og å ha søkelys på hvordan normene rundt bruk av alkohol påvirker forbruksmønstret. Den norske alkoholnormen har to store utfordringer ved at den innebærer en forventning om at alle velfungerende voksne bruker alkohol (som igjen innebærer en normalisering av alkoholbruk) og den har stor aksept for fyll og utagerende atferd knyttet til alkoholbruk.

IOGT er også opptatt av at legitimiteten til politikken må styrkes og at det må jobbes aktivt for å opprettholde den brede støtten, som også høringssvarene har vist.

FRA BARNEKLUBB I KJELLEREN TIL STORTINGET OG IOGT

Grethe Reinhardtsen har vært innom mange typer virksomheter før jobben som fagsjef i IOGT. Ønsket om å hjelpe mennesker har vært en drivkraft.

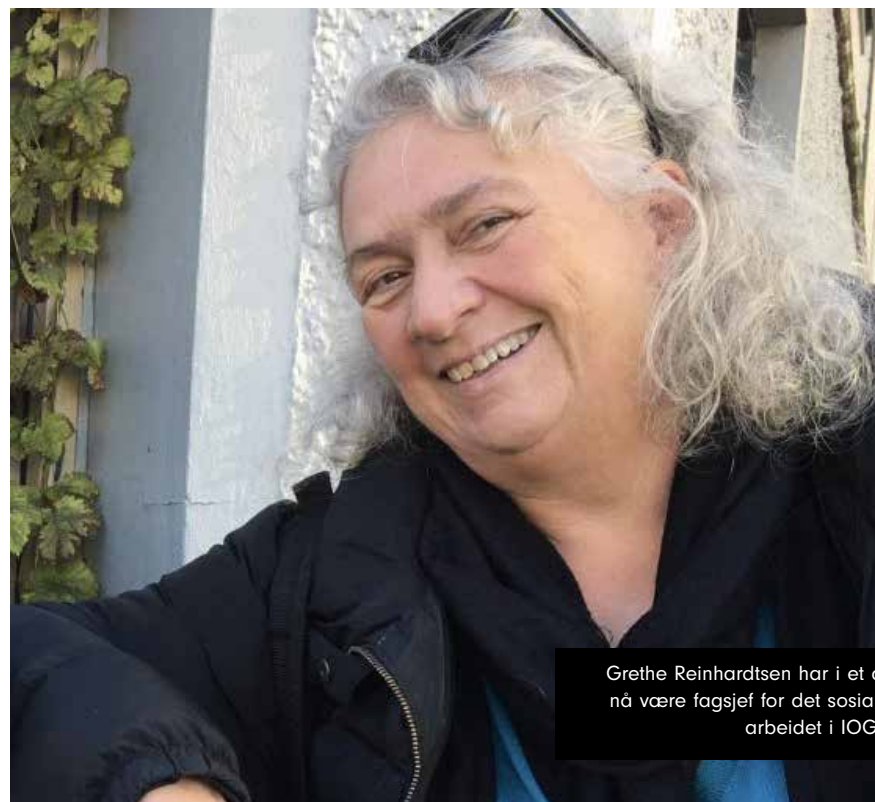
AV JAN TORE EVENSEN

- Jeg har nok alltid hatt en interesse for mennesker som ikke helt oppfyller samfunnets A4-krav, sier Grethe Reinhardtsen, fagsjef for det sosiale arbeidet i IOGT. Hun har ansvaret for alle Sammen-sentrene i landet og arbeider med å utarbeide et mestrings- og læringskurs for mennesker med en avhengighetsproblematikk. Med jobben følger også et verv som styreleder i Møteplassen på Karmøy og IOGTs to frivilligsentraler. - Jeg er nysgjerrig på mennesker og har venner fra alle samfunnslag i min omgangskrets, følger hun opp.

Alltid arbeidet med mennesker

Arbeid med mennesker har gått som en rød tråd gjennom hele arbeidslivet. Alt i 20-årene begynte hun å jobbe i psykiatrien, men fant ut at skulle hun ha noe å si i jobben måtte hun også ha de faglige kvalifikasjonene. Dermed gikk veien til sykepleierskolen og psykiatrisk sykepleie.

Kanskje begynte det enda tidligere. - Jeg drev en barneklubb da jeg var 12-13 år, forteller hun. - Vi var to venninner som hadde alle ungene i gata inne i kjelleren der jeg bodde. I ungdomstiden søkte jeg meg inn i det en del vil kalle litt tøffe miljøer hvor det også var en del rusbruk. Samtidig var jeg nok mer den jenta som 15-åring sto og ville ha sniffekluten fra en 3 år eldre kamerat, ikke fordi jeg ville bruke den selv, men fordi jeg ville sette fyr på den for å få han til å slutte. Dessverre gikk

Grethe Reinhardtsen har i et år nå være fagsjef for det sosiale arbeidet i IOGT.

ikke det, og han døde ung bare 46 år gammel. Jeg har også andre venner som har gått bort på grunn av alkohol eller narkotikabruk. Så jeg tror at ønsket om å hjelpe folk har ligget der ganske tidlig.

Rett i karantene i mars

Den første tiden i IOGT har vært rar. Hun begynte 9. mars i fjor, dro på ruskonferanse i Dublin, og kom hjem til nedstengning og karantene. Etter det har det blitt mye hjemmekontor i Drøbak, og kontakt med kollegaene i

på Zoom. - Det har vært veldig spesielt, sier hun. - Noe av den største smitten har jo vært her i østlandsområdet så jeg har vel bare vært en 6-7 dager inne på kontoret i Oslo.

- Men det som har hjulpet meg er at jeg har valgt å reise til de stedene vi har virksomheter. Jeg trenger kontakt med folk, og merker fort at jeg blir apatisk om jeg sitter for mye på møter og PC. Jeg trives med å reise og å treffe folk. Det er spesielt å lære hvordan en organ-

Smittvernsvennlig hilsen med ansatte og gjester på Sammen-senteret i Bergen.

isasjon er gjennom en skjerm. Man mister kroppsspråket, blikk som en sender, en lett berøring som man vanligvis gjør når man møtes. En klapp på skulderen når noen har gjort noe bra. Så jeg kjenner nok folk ute mer enn jeg kjenner kollegaene mine inne i Oslo.

Bygget opp bofellesskap

Etter sykepleierutdanningen begynte Reinhardtsen å jobbe med å starte opp et bofellesskap for unge mennesker med psykiske utfordringer på Randaberg utenfor Stavanger. Det var mange skjebner å ta inn over seg. - Det var merkelig nok ikke så mye rusutfordringer blant pasientene, forteller hun. - Men det var nok mye fordi mennesker med rusutfordringer ble holdt utenfor psykiatrien den gangen. Det har kommet mer i de senere årene. Det var også en lærerik tid, på godt og på vondt.

- Selvmord synes jeg er fryktelig. Hjertet mitt blør veldig for unge mennesker som velger å ta livet sitt. Det er samfunnsutfordring nummer en i Norge, og jeg kunne ønske at vi kunne finne nøk-

kelen til hvordan vi kan hjelpe de. Bare i min omgangskrets er det to som har tatt livet sitt. Den ene kom som lyn fra klar himmel, plutselig i en alder av 19-20 år. Jeg tenker at også IOGT bør kunne bidra til noe på det feltet.

Dro til Nederland

Så fant hun kjærligheten, og flyttet til Rotterdam i Nederland. Der tenkte hun å studere sykepleiervitenskap på Erasmus-universitetet, men måtte først lære språket. Fortsatt kan hun holde i gang en liten samtale på nederlandsk. Tilbake i Norge var det tilbake i sykepleien en kort periode før hun startet karrieren på et annet nivå, først som avdelingssykepleier ved Ryen DPS, deretter ass. pleie- og omsorgssjef i Nesodden kommune. Her hadde hun hovedansvar for psykisk helse og tjenester til funksjonshemmede, samt andre administrative oppgaver som utarbeidelse av handlingsplaner og saker til politisk behandling og elektronisk pasientjournalssystem. - Det var også en kjempespennende jobb hvor jeg var i 8

år. Etter det gikk veien til virksomhetslederstillingen i Opegård og senere rådgiver hos rådmannen i Hurum.

Opptatt av den røde tråden

I hele sitt arbeidsliv er hun opptatt av det hun kaller den røde tråden. - I offentlig sektor jobber vi for mye i siloer. På sykehusene kommer du inn på en mage-/tarmvdeling, eller en hjerteavdeling og de ser ikke på resten av kroppen.

I psykiatrien er det hodet en konsentrere seg om, den fysiske kroppen snakkes det mindre om. For å kunne hjelpe mennesker, ihvertfall de som vi kjenner til som har det tøft, er utfordringen at det ofte gis hjelpetiltak som ikke henger sammen. Det snakkes ikke sammen, det jobbes atskilt og tiltak er ofte uten felles mål. Skal vi hjelpe mennesker så må det være en helhet i behandlings- og aktivitetstilbudet.

Akupunktur er et av tilbudene // som gis på sentrene våre.

Hun mener at en rød tråd også må gå igjen i IOGT sitt arbeid. – På Sammen-sentrene jobber vi jo ikke bare med å gi mat og kaffe, sier hun. – Vi jobber for eksempel med å hjelpe folk å søke på arbeid og vi blir med på møter på offentlige kontorer der det er ønskelig. Vi er perler i denne tråden på et vis. Vi kan jo oppleve at gjester ved Sammen-sentrene har barn som benytter seg av tilbud som finnes på Møteplassen i Karmøy. Frivilligsentralene kan også være en brikke i den røde tråden. På sentralen kan for eksempel rusavhengige, etter å ha gjennomført lærings- og mestringskurs få arbeidstrening, være i frivilligsentralen, skape nettverk, og gi noe tilbake til andre.

Politisk aktiv

Foruten jobben som sosialsjef har Grethe også blitt en viktig brikke i det

politiske arbeidet til IOGT, ikke minst nå i diskusjonen om rusreformen. Hun kom til jobben fra Stortinget, hvor hun har jobbet som politisk rådgiver i stortingsgruppen til Fremskrittspartiet. Et parti hun også har sittet i kommune-styre og fylkesstyret for.

– Å bli politisk aktiv var egentlig en måte å fortsette med det jeg var opptatt av i alle jobbene jeg har hatt. På samme måte som jeg måtte få en utdanning for å kunne ha noe å si på arbeidsplassen min i psykiatrien så var politikken en måte å kunne påvirke arbeidsvilkårene til oss som sykepleiere. Så for 11 år siden ringte jeg til lokallaget til Fremskrittspartiet her i Frogn, og fikk verv alt på neste møte. I 2015 var jeg så heldig å få jobb på Stortinget for helsefraksjonen til Fremskrittspartiet. Så fra da bestod livet mitt av politikk både på fritiden og på jobb.

– En side ved jobben på Stortinget som kanskje kan være overraskende for noen var at vi også der hadde mye kontakt med mennesker som tar kontakt med oss. Enkelt personer som ikke kommer frem i systemene, og som trenger hjelp. Ofte hadde jeg sikkert 6-8 slike saker som jeg jobbet med. Det var for meg som liker å hjelpe folk et givende arbeid midt oppe i alt det andre som skjedde i Stortingsjobben. Det hun er mest stolt av å ha vært med å få igjennom er imidlertid samboergarantien for eldre – det at ektefeller kan få bo sammen på sykehjem selv om det bare er den ene som har hjelpebehov.

Lett å ta rusfrie valg

Det hun har valgt å fokusere på i jobben i IOGT er mottoet "Det skal være lett å ta rusfrie valg", -Det er på en måte det hele IOGT, alle avdelingene, alle virksomheter ute, alle inne på kontoret i Oslo arbeider med, sier hun. – Det er viktig at dette også går igjen som en rød tråd i arbeidet.

Hun er opptatt av at mennesker må bli mer bevisste på hvorfor de selv bruker rusmidler. Hvorfor tar jeg dette glasset? Trenger jeg det egentlig? Og hva skjer når jeg tar et til, eller to eller tre? Går det ut over noen? – Å få folk til å tenke over slike ting, uten at det skal ligge noen skyld eller skam i det, det tenker jeg at jeg vil jobbe med i IOGT, sier hun.

Hun ser det også som viktig at IOGT ikke bare må snakke, men også gjøre det vi snakker om. – Vi må vise i praksis det vi mener. Da har vi en fordel fordi vi har vært der før. Vi har arrangert dansearrangementer, drevet mange ulike typer aktiviteter. Jeg liker godt IOGT`s spennende og litt mystiske historie. Min far sitt første møte med IOGT, han er 91 år gammel nå, var nettopp dansen i Vennesla. Da var han i 20-årene. Det var der alle ungdommene gikk, de storkoste seg og det var selvfølgelig alkoholfritt. Jeg skulle ønske vi kunne komme tilbake dit igjen hvor vi skaper gode rusfrie møteplasser med aktiviteter tilpasset alle aldre og interesser samtidig som vi fortsette med å drive med politisk påvirkning, avslutter hun.

BRUKEN AV OPIOIDER ØKER

I løpet av de siste 10 åra har bruken av smertestillende medikamenter med opioider økt i Norge, og bruken kan bli langvarig.

AV SIDSEL SKOTLAND, FRILANSJOURNALIST

I Aksent nr. 2 2009 skrev vi om opioidepidemien som har ramma USA. Med rundt 70 000 opioiddødsfall hvert år ble det erklært nasjonal krise. Opioidmedikamenter blir brukt til alle smertetilstander, legene skriver ut i store doser, og legemiddelfirmaer har blitt trukket for retten for pushing av disse avhengighetsskapende medisinene.

Vi er ikke helt der i Norge, men forskerne er urolig for utviklinga også her. I 2008 ble nemlig blåreseptordninga endra så pasienter kunne få forskrevet opioider på blå resept. Tidligere hadde opioider først og fremst blitt brukt i behandling av sterke smerter i forbindelse med aktiv kreftsykdom, og i lindrende behandling for døende pasienter. Nå skulle leger i spesialisthelsetjenesten også kunne forskrive disse medikamentene til pasienter med langvarige smerter av andre årsaker.

Mest til eldre og kvinner

En studie som ble publisert i høst, viser at denne endringa i blåreseptordninga har hatt en effekt på opioidebruken. I artikkelen "Forskrivning av opioider på blå resept mot langvarige smerter" (Tidsskrift for Den norske legeforening, oktober 2020) konkluderer forskerne

med at antall pasienter som fikk minst ett opioid på blå resept økte fra 5 568 i 2009 til 17 383 i 2018. Økinga var størst i de eldste aldersgruppene for både kvinner og menn, men det var omtrent dobbelt så mange kvinner som menn som fikk opioider på blå resept uansett aldersgruppe. Det overrasker ikke, for kvinner oppgir i større grad enn menn å ha langvarige smerter.

Videre fant de at 48 prosent av dem som starta med opioider på blå resept i 2009, fortsatt ble behandla med disse medikamentene ni år etter – uten opphold. Nesten 2 prosent fikk også høyere doser enn det blåreseptordninga hadde satt som tak.

Kan trenge rusbehandling

Forskerne så også at det var en markert øking i 2017 i andelen som fikk denne type medikamenter. I 2016 fikk nemlig også fastlegene mulighet til å forskrive opioider på blå resept. Tidligere var det bare legene innen spesialisthelsetjenesten som hadde denne muligheten. Økinga gir grunn til bekymring. For det første er det tvil om hvor god effekt langvarig behandling med opioider har på smertelindring, men mest foruroligende er det at pasientene ved langvarig bruk kan utvikle avhengighet. De

som bruker disse medikamentene i år etter år kan kanskje heller ha behov for behandling av spesialister i rusmedisin heller enn å få økt dosene, antyder forskerne.

FAKTA

• Opioider er en fellesbetegnelse på alle morfinlignende preparater som virker på opioide reseptorer i hjernen.

De virker beroligende og smertedempende, kan gi rusvirkning og er sterkt avhengighetsskapende

• Opioidene med flest brukere på blå resept i 2018 var i rekkefølge: buprenorfin, tramadol og oksykodon. I 2009 var rekkefølgen: buprenorfin, oksykodon og tramadol

• Dataene til undersøkelsen referert i artikkelen er henta fra Reseptregisteret.

- INNSIKT I LIVET ER DEN BESTE FOREBYGGINGS-STRATEGIEN

Som mange andre har **Hugo Brekken**, prosjektleder i JUBAs prosjekt Trygg Oppvekst, sittet mye på hjemmekontor det siste året.

AV JAN TORE EVENSEN

Hugo Brekken, prosjektleder // for Trygg oppvekst

hvilke lokale tilpasninger som er gjort. Det blir spennende og en stor utfordring å starte opp igjen når ting blir mer normalt.

Når 3000 elever årlig

Trygg Oppvekst er i dag inne på 20-25 skoler hovedsakelig i Gjøvik-området. Til sammen når de rundt 3000 elever årlig. Prosjektet ble startet opp av IOGTs Juniorforbund og Arnold Lexander for snart 25 år siden. Hugo startet med samtalegrupper på sin skole for 20 år siden, og merket raskt at det hadde en enorm effekt på skolemiljøet. – I starten brukte jeg opplegget mot noen elever med ulike utfordringer som fant seg dårlig til rette på skolen, forteller han. – Så fikk jeg lov til å sette de i grupper med andre elever. Det var svært positivt.

Helst skulle han vært der liker seg best – ute på skolene i området i samtaler med elever fra 5. til 10. trinn.

Bekymret for ungdommene

– De jeg er mest bekymra for i denne situasjonen er de som vokser opp under vanskelige kår, sier han. – De sliter mest nå. Men vi må også huske på de mange som det siste året har opplevd endringer i vennskap eller fritidssituasjoner, og som ikke takler dette bra. Og så er det en tredje gruppe som har kommet borti ulike utfordringer fordi mye av kommunikasjonen det siste året har vært på nett i stedet for ansikt til ansikt. Alt dette vil nok påvirke hva vi tar opp i Trygg Oppvekst fremover.

– Alle skoler driver på sin måte nå, forteller han, men vi har ikke oversikt over

si nei, Tør du å utsette debuten har du ikke noe behov for å presse ander. Det samme ser vi når det gjelder mobbing og nettbruk. Er du trygg på deg selv kan du motstå fristelser også der.

Skolene har fem samlinger i året fra 5. til 10. klasse. I hver elevgruppe er de 6 barn og 2 voksne. – Dette er et omfattende opplegg, understreker Brekken. – Arbeid med forebygging og livsstring krever sin innsats. Men så mener vi også at det gir effekt.

Innsikt beste forebyggingsstrategi

– Innsikt i livet er den beste forebyggingsstrategien blant barn og unge, mener Hugo. – Å sammen gå gjennom hva som venter og hva som forventes. Det begynner i femte klasse med de tingene som er viktige for en 5. klassing. Tanker og følelser kanskje det viktigste i prosjektet. Sa da tar vi utgangspunkt i hva en 5. klassing trenger å vite om det å være redd, lei seg, glad eller sint. Så snakker vi om å håndtere disse hovedfølelsene våre. Når de blir eldre, snakker vi mer om valg og konsekvenser.

Lokal kunnskap

– Rus snakker vi om hvert år på ungdomstrinnet, for da er det relevant. Vi går gjennom aldersgrenser, hvorfor disse grensene finnes og ser å hva ungdom gjør på stedet. Her er det viktig at vi har lokal kunnskap, mener Brekken. – Ungdom og rus har mange lokale varianter. Det er nasjonale trender, men samtidig ser vi at her på Gjøvik vil det være en annen type rusbruk enn i Oslo. Og her i området ser vi også forskjell på Gjøvik og bygda rundt.

Temaene vi har på hvert trinn tar utgangspunkt i hvor elevene er i utviklingen. Men skolene har også mulighet til å tilpasse dette litt så lenge de følger hovedprinsippene og tankegangen i prosjektet. Noen temaer kommer hyppig, andre sjeldnere. Flertallsmissforståelser er det viktig å gå gjennom. – Det går raskt fortellinger på skolen om de to 10. klassingene som har drukket seg fulle, men mindre om

de mange som ikke har gjort det. Så går elever i 8. klasse og 9. klasse og tror at alle tiendeklassinger drikker. Det er det samme som at 8.klassinger tror at alle i 10. klasse har kjæreste, når det bare er noen som har det. Vi må gi bedre oversikt slik at de ikke tar valgene sine på gale premisser.

Barna er fornuftige

– Samtidig ser vi at barna er fornuftige og blir mer og mer modne, mener Hugo. – Det er min påstand. Jeg er kjempeimponert over dagens ungdom. Mange tar gode valg. Men det er viktig likevel å skape en forståelse av hvordan verden er slik at ingenting kommer brått og uventet på i en utfordrende periode i livet, understreker han.

– Det er ingenting som skal komme som en bombe på elevene, enten det handler om kropp og seksualitet eller om rus.

Det kloke og det kule valget

– Når de gjelder rusmidler vet veldig mange at det kloke svaret er nei, men det kule svaret er ja. Er du ikke forberedt i øyeblikket du blir tilbudt en øl da svarer du ja i frykt for å tape ansikt. Men er du forberedt og vet hva du skal svare, så vil det være enklere å ta det kloke valget uten å tape ansikt.

– Trygg Oppvekst har forhåpentligvis den effekten at skolemiljøet blir trygget og bedre, og at det ikke er så lett å ta den usunne makta, mener han. – Siden vi har grupper på så få som seks ungdommer som vi møter fem ganger i året så kommer vi veldig godt inn på alle de som kan ha en litt usunn påvirkningskraft i miljøet. Det gjør at vi kan snakke med disse personene på en annen måte. Det hjelper oss at det vanlige er at alle elevene, uansett hvor de kommer fra, ønsker å være med på Trygg Oppvekst.

Egner seg og for voksne

Brekken tror at opplegget også ville egne seg for voksne. – Helt klart, sier han. – Jeg holdt et foredrag for voksne rusmiddelbrukere på en institusjon og

fikk flere tilbakemeldinger om at hvis de hadde hørt dette da de var 15 så hadde de ikke vært der hvor de er i dag.

Rusmiljøet endret seg

Brekken ser at rusmiljøet har endret seg i løpet av de 20 årene han har hatt grupper, både til det positive og til det negative. – Det er jo veldig lokalt betinget, understreker han igjen. – Her hvor jeg bor er skolene mindre, det er ikke som i de store byskolene. Her er det lett at det oppstår et hierarki blant elevene, og man kan tydelig se at om de som blir sett på som kule drikker siden de da drar med seg flere. Men dette kan variere fra år til år. Det er utrolig hvor fort du kan ha rusutfordringer på et trinn før det forsvinner og så kanskje kommer tilbake tre år etter. Lokalt kunne vi for eksempel se en ruskultur i sommer, mens vi sist sommer ikke hadde det.

For 15 år siden var det ikke uvanlig at ungdommene kunne velge mellom fem privatfester i løpet av en helg, forteller han. – I dag fester de ikke på den måten. De møter, spiser en pizza og spiller. Samtidig så har illegale stoffer kommet inn i flere miljøer. – For 20 år siden om det hadde kommet illegale stoffer her i området, så visste man hvem det var som brukte. I dag har det flatet ut og det kan like gjerne være en av fotballgutta eller 5er-eleven istedet for den lille gruppen du kunne forholde deg til for.

Kan ikke erstatte Trygg Oppvekst

Han er glad for at det nye livsmestringsfaget har kommet inn i skolen, men er opptatt av at det ikke kan erstatte Trygg Oppvekst.

– Det er noe annet å møte hele klassen og å ha gruppesamtaler som vi har, sier han. I Trygg Oppvekst når vi frem til akkurat deg og din utfordring. Vi er langt fra enkle holdningskampanjer. Slik hjelper ikke hvis du sliter med noe andre ikke vet om. Vi vil nå frem til den enkelte ungdommen og holde han eller hun frisk ut fra de forutsetningene som hen har.

– ALKOHOL – ET FRIKORT FOR VOLD MOT KVINNER?

Én av tre kvinner i verden utsettes for vold fra sin partner, og alkohol er en medvirkende årsak i 65 % av tilfellene. Skal vi forbedre statistikken, må vi snakke mer om alkoholpolitikk og spesielt alkoholindustriens markedsføringsstrategier.

AV ELIN KJELDSTADLI HATLESTAD, INTERNASJONAL PROGRAMKOORDINATOR I FORUT

// EVA SIGRID BRAATEN, INTERNASJONAL PROGRAMKOORDINATOR I FORUT

I Verdens helseorganisasjons (WHO) handlingsplan for å redusere vold mot kvinner er alkoholbruk én av fem faktorer som det må gjøres noe med for å redusere vold mot kvinner. FORUT mener at det er avgjørende å identifisere overlapping mellom kjønnsnormer og alkoholnormene som bidrar til kjønnsbasert vold. Et viktig område er å se på hvordan alkoholindustriens markedsføring påvirker og forsterker skadelige kulturelle kjønnsnormer og samtidig gir et frikort til å utøve vold mot kvinner.

Skadelig markedsføring

Alkoholindustrien er en av de største industriene i verden. Den har gjennom historien direkte motarbeidet kvinners stemmerett og retten til abort ved å økonomisk og politisk støtte kreftene

som ikke har ønsket å gi kvinner mer makt over eget liv, slik det blant annet fremkommer i Elaine Weiss' bok *The women's hours*.

De siste tiårene har en av alkoholindustriens ledende markedsføringsstrategier vært å spille på eksisterende kjønnsnormer for å kunne selge stadig mer. Alkohol blir fremstilt som et symbol på menns frihet og mandighet. Dessverre ser vi at selskapene ofte velger å satse på de skadelige maskulinitetsnormene som bygger opp under menns dominans over kvinner og en fremheving av kvinner som seksuelle objekt for menns nytelse. Spesielt i land med svak alkohollovgivning og en ikke-eksisterende alkoholpolitikk, kombinert med lav grad av likestilling mellom

kjønnene, mener vi at dette kan bidra til å utsette kvinner for økt risiko for vold.

I en del land finner vi svært grove tilfeller av alkoholreklame som bidrar til å seksualisere, objektivisere og dehumanisere kvinner. I tillegg til en billedbruk som kan gi assosiasjoner til voldtekt, kan for eksempel budskapet i reklamen være at når det er fest, er det lov å gå over grensene. Konsekvensen er at dette bagatelliserer og normaliserer seksuelle overgrep mot kvinner i god metoo-tradisjon.

Alkoholkultur fritar en fra ansvaret

Det er paradoksalt at vi vet at rus gjør det enklere å trå over egne og andres grenser, samtidig som vi ofte godtar at folk gjør dumme ting i ruspåvirket

tilstand. Alkohol blir dermed et slags frikort som gjør at en ikke trenger å stå ansvarlig for sine handlinger – det får ingen konsekvenser for utøver av volden. Det burde heller være motsatt. Vold i påvirket tilstand kan ofte bli enda grovere fordi man mister kontroll og hemninger.

Når denne alkoholkulturen kombineres med kjønnsnormer som ikke gir kvinner frihet til å bestemme over egen kropp og hvor vold i parforholdet er ansett som noe normalt, vil alkoholreklamen kunne bidra til økt forekomst av seksualisert vold.

Alkohol som hinder for utvikling

Å bli utsatt for vold eller å være vitne til vold har, uavhengig av voldsutøvers

rustilstand, mange alvorlige konsekvenser for kvinner og barns fysiske og psykiske helse på kort sikt. Manglende likestilling frarøver også kvinner muligheten til å ta selvstendige valg og delta i samfunnet på like vilkår som menn. Høyt alkoholkonsum vil også bidra til dårligere fysisk og psykisk helse. På lang sikt vil alle disse faktorene påvirke utviklingen av samfunnet i negativ retning.

FORUT sine partnerorganisasjoner i Asia og Afrika jobber hver dag med å endre holdninger for å skape tryggere lokalsamfunn uten rus og vold, og hvor kvinner og barn får oppfylt sine grunnleggende rettigheter. Et levende eksempel på hvor sterk sammenheng det er mellom vold og alkoholbruk kommer

fra Sør-Afrika under pandemien. For å frigjøre kapasitet på sykehusene fra alkoholrelaterte dødsfall og ulykker, innførte myndighetene forbud mot salg og skjenking av alkohol. Det førte også til en drastisk nedgang i antall voldtektsaker og drapsforsøk. Nå argumenterer sivilsamfunnet for å innføre en nasjonal alkohollov.

Dette er også årsaken til at FORUT jobber både på regionalt og globalt plan for at flere land skal innføre en evidensbasert alkoholpolitikk, som bidrar til mindre tilgjengelighet og mer kontroll over markedsføringen, slik at færre kvinner utsettes for vold og flere kan føle seg trygge i egne hjem.

INGEN NAVNEDISKUSJON PÅ ÅRETS LANDSMØTE

Alle medlemmer ble på slutten av fjoråret invitert med på å si sin mening om IOGT burde gjøre som Movendi, og bytte navn.

Landsmøtet for 4 år siden sa med stort flertall nei til at IOGT i Norge skulle endre sitt navn til «Klar». På møtet sa imidlertid flere at de ønsket å vente og se hva som skjedde i IOGT International, og da de endret navn til Movendi i fjor ble saken på nytt aktuell.

Ville høre hva medlemmene ønsket

- Fremfor å komme med et forslag til landsmøtet i år, ønsket vi først og høre hva medlemmene ønsket, sier Ørnulf Thorbjørnsen, leder i IOGT. - Svaret her skulle bestemme hva vi gjorde videre, og om det var aktuelt å fremme saken på nytt i 2021.

Nå er resultatet klart, og svaret er at det ikke kommer noe nytt forslag om navneendring. Av de 324 medlemmene som svarte, som gir en svarprosent på 15,2 prosent, sa 45,5 prosent nei til å ta opp navnespørsmålet på nytt, mens 38,7 var positive. 15,8 prosent svarte de var usikker i spørsmålet.

- Resultatet var ganske klart, forteller Thorbjørnsen, og det var ingen stor diskusjon om saken i sentralstyret. Riktignok var det under halvparten som svarte nei, men meningene var såpass delte at det ikke ville være riktig å ta opp saken.

Å endre navnet ville kreve to tredjedels flertall på landsmøtet.

Mer negative til å bytte til Movendi

På spørsmål om hvorvidt Movendi ville være et godt nytt navn på organisasjonen sa 26 prosent ja, mens 58 prosent var negative og 16 prosent usikre. 27 prosent mente at man burde vurdere andre navn, mens hele 51 prosent var negative også her.

Det var klare aldersforskjeller i svarene. Et flertall av de under 60 år svarte at de ønsket å ta opp navnespørsmålet, mens fra 60 år og oppover var stemningen negativ. Mest negative med 77 prosent nei var gruppen 81-90 år, mens i gruppen 71-80 år svarte 56 prosent nei. Til sammenligning så var det 65 prosent av de fra 31-40 år som ønsket å diskutere navnespørsmålet på nytt.

Fornøyd med engasjementet

- Vi er godt fornøyd med at såpass mange engasjerte seg i spørsmålet sier Thorbjørnsen. - Svarprosenten er rundt der vi hadde forventet. De eldste var nok underrepresentert i undersøkelsen, men ellers er representativiteten ganske god, og sammen med det vi alt vet om stemningen i organisasjonen gir den en god pekepinn på hva organisasjonen mener.

Mener organisasjonen er godt kjent

De som svarte på undersøkelsen hadde også mulighet for å komme med kommentarer eller forslag på navn, men dette var i all hovedsak navn som var med i diskusjonen for fire år siden.

- Det som går igjen fra flere som argumenterer mot et navneskifte er at organisasjonen er godt kjent, forteller Thorbjørnsen. - Det at IOGT er en bra merkevare og at man ikke endrer et godt og tradisjonelt navn. Det er nok en generell oppfatning om at vi er mer kjente enn hva som faktisk er tilfellet, sier han takkefullt.

Med høringen så er døren lukket for en ny navnediskusjon for denne perioden, og landsmøtet på Åsane får gå uten en navnediskusjon denne gangen.

EN HYLLEST TIL HVERDAGSHELTENE VÅRE

Det anslås at det årlig utføres nesten 150.000 årsverk i frivillig arbeid her til lands. Den anslåtte verdien er 75 milliarder. Statsstøtten til frivillig sektor er på under 2 milliarder.

IOGTs virksomhet har alltid vært bygget på frivillige hoder og hender, villig til å ta i et tak for en sak de brenner for. Det er ikke annerledes i dag enn for 150 år siden. Aktivitet i losjer og lag holdes oppe av ildsjeler, mennesker som inspirerer hverandre til å dra lasset sammen. En viktig innsats gjøres også av mange som ikke er medlemmer, men som synes formålet vårt er viktig.

Takk til dere som med varme og omsorg tar imot brukerne av Sammen-sentrene våre. Dere virkeliggjør IOGTs visjon om likeverd og respekt for alle mennesker. Litt mat, et smil og en hånd på ei skulder.

Takk til dere som legger til rette for foreldre å dele opplevelser med barna sine i Enestående familier.

Gode barndomsminner handler om samvær og delte opplevelser. Det gir ballast i livet.

Takk til alle kurslederne som gjennomføre Sterk og klar-programmet. Det kan være utfordrende å være tenåringsforeldre. Da kan det hjelpe med noen gode råd og følelsen av å være i samme båt med mange andre.

Takk til dere som åpner dører og hjerter i Kafé Klar. Et felleskap for alle som vil leve rusfritt finner du ikke over alt. Uten andre krav enn at du tar med deg smilet ditt og kommer.

Takk til alle dere som trør til i Hvit Jul-aksjonen. Det skal mot til å pirke borti julas alkoholtradisjoner. Takk for at dere våger å si fra at alkohol og barn ikke passer sammen. Noen barn har fått ei bedre jul, takket være deres innsats.

Takk til alle dere som verver medlemmer, baker kaker, koker kaffe, tar vare på husene og hyttene våre, skriver leserinnlegg, rigger til møter, fører regnskap og skriver protokoller.

Koronaepidemien har satt en stopper for mye av virksomheten vår, men nå skimter vi trolig slutten på denne traue tiden. Når vi får grønt lys så håper jeg dere er klare til ny innsats. Det er din innsats som skaper IOGT.

Bodø februar 2021

Ørnulf Thorbjørnsen

Ørnulf Thorbjørnsen //
Leder i IOGT Norge

Ønske om god helse påvirker alkoholforbruket

Alkoholforbruket blant unge har gått ned i mange land, også i Australia. En gruppe forskere har nå sett på i hvilken grad det er en kopling mellom lavt bruk av alkohol og ønske om å holde på en god helse. De intervjuet 50 unge mennesker som enten ikke drakk alkohol eller drakk lite. Helse var ikke den eneste grunnen til at deltakerne ikke drakk, men en sunn livsstil var noe flere så på som viktig. De ble påvirket av ulike kilder, som media, skolen og foreldrene. Fordi det å leve sunt handlet om både kropp, mental helse å føle seg godt sosialt skapte det spenninger rundt hvordan unge mennesker kunne drikke samtidig som de holder på helsen. Forskerne mener dette viser viktigheten av helse som unge mennesker tar hensyn til, som kan være med på å forklare den generelle nedgangen av ungdomsdrinkingen.

Annenhver innsatt har alkoholproblemer

En undersøkelse forskere ved FHI og Kriminalomsorgens høgskole har gjort viser at rundt 55 prosent hadde alkoholproblemer av en viss alvorlighetsgrad da de ble fengslet. – Det er åpenbart et stort udekket behandlingsbehov, sier forsker Hilde Pape som er en av forskerne bak studien.

En femtedel avhengige av alkohol

Rundt en av fem (18 prosent) var antakelig avhengige av alkohol, med behov for spesialisert rusbehandling. Forekomsten var omtrent like høy blant kvinner og menn. I yngre aldersgrupper og blant tidligere straffedømte og dem som satt inne for vold-slovbrudd eller ruspåvirket kjøring var andelen med alkoholproblemer markant forhøyet.

68 prosent av de innsatte med alkoholproblemer slet også med narkotikabruk. Jo mer alvorlige alkoholproblemene var, desto høyere var andelen med narkotikaproblemer. Innsatte med avhengighet knyttet til både alkohol og narkotika, hadde spesielt alvorlige alkoholproblemer.

- Personer med daglig bruk av rusmidler har stor risiko for tilbakefall til kriminalitet og nye fengselsopphold, uttaler Anne Bukten, forsker ved Senter for rus- og avhengighetsforskning ved Universitet i Oslo.

Rusmestringsenhetene i norske fengsler har bare kapasitet til å ta imot 3-4 prosent av de innsatte.

Dårlig ernæring og alkoholbruk kan svekke kroppens evne til forplantning

- Det kan være lurt for både kvinner og menn å spise sunt og unngå alkohol i tiden før unnfangelsen. Dette er lite kjent blant unge, sier professor Elisabet Rudjord Hillesund på Institutt for folkehelse og ernæring på Universitetet i Agder. Sammen med kollegaer har hun undersøkt kosthold og alkoholbruk blant over 600 studenter. Artikkelen er publisert i Public Health Nutrition.

Dårlig ernæring og alkoholbruk kan svekke kroppens evne til forplantning. I tiden rundt befruktning kan det også ha innvirkning på barnet. – Sædcellen og eggcellen er utgangspunktet for alle kroppens celler. Forstyrrelser i miljøet i og rundt disse cellene på grunn av alkoholbruk eller mangel på viktige næringsstoffer kan derfor påvirke fosterutviklingen negativt, sier Hillesund i en pressemelding fra UiA. Dette er likt og kvinner og for menn. Kostholdet har mye å si for hvor godt kroppen fungerer.

Temaet er utfordrende å snakke om, og Hillesund sier at mange studenter blir overasket når de får høre hvordan alkohol, næringsstoffer og reproduktiv helse henger sammen. Samtidig påpeker hun at dette er et relativt nytt forskningsfelt og at det gjenstår mye forskning. Likevel kan det være greit å ta sine forholdsregler.

Mennesker som drikker mye alkohol tar opp mindre næring fra maten enn de som drikker mindre. – Om du drikker mye alkohol, stiller det enda større krav til kostholdet for at kroppen skal klare å ta opp næringen du trenger fra maten, avslutter Hillesund. – De som drikker mye alkohol har lavere nivå av antioksidanter i cellene og derfor dårligere evne til å reparere skader.

Kilde: <https://forskning.no/alkohol-og-narkotika-forebygge-de-helse-mat-og-helse/alkohol-for-svangerskapet-kan-vaere-skadelig/1778717>

Flere legemiddelavhengige i LAR

Smertepasienter med legemiddelavhengighet er en økende gruppe i LAR. Det trengs mer kunnskap og bedre rutiner for å imøtekomme deres behov.

Senter for rus- og avhengighetsforskning (SERAF) fant at det var en relativt liten gruppe, 150 til 200 personer i LAR, som hadde utviklet avhengighet av smertemedisiner, men tendensen er økende og det rapporteres om flere titalls nye LAR-pasienter med smerteproblematikk hvert år.

Undersøkelsen viser at behandlingen av smertepasienter er ulik fra sted til sted, og at det er behov for bedre rutiner og mer kunnskap. Det er etablert samhandlingsrutiner mellom flere av helseforetakene og smerteklinikker for disse pasientene, men det finnes ingen nasjonale rutiner.

Kilde: Actis

KONTAKT IOGT:

Henvendelser vedrørende medlemskap, adresse-endringer mv. sendes til adressen over, eller på telefon til 23 21 45 80.

STOPP RUSEKSPERIMENTET MED UNGDOMMEN VÅR!

Regjeringen har nylig lagt frem et forslag til hvordan vi kan avkriminalisere narkotika i Norge. Forslaget går lenger enn hva en har gjort i andre europeiske land. IOGT er redd forslaget vil føre til at flere unge vil bruke narkotika.

Kun **22%** ønsker
å avkriminalisere
narkotika for alle

Det viser en undersøkelse utført på oppdrag for Klassekampen.

FORELDREOPPØPET

MOT NARKOTIKA

Tusenvis av foreldre mot rusreformen

Foreldreoppøpet mot narkotika er en underskriftskampanje som IOGT har startet sammen med andre organisasjoner etter initiativ fra foreldre som var bekymret for at den foreslåtte rusreformen ville føre til mer liberale holdninger og økt bruk av rusmidler blant ungdom. Flere tusen foreldre, besteforeldre og andre har allerede skrevet under på foreldreoppøpet.no.

Alle er enige om at mennesker med rusproblemer skal få hjelp. Denne rusreformen gir dessverre ikke mer hjelp, men kan bety en katastrofe for det forebyggende arbeidet.

IOGT ønsker å styrke dagens forebyggende lowverk, og mener at det er behov for en helt annen rusreform.

Over 22 000 personer har allerede skrevet under på oppøpet. Mange er enige med oss, men mange politikere er fortsatt usike på hva de vil stemme. Det er viktig at vi mobiliserer nå før det er for sent. Hjelp oss å stoppe dette ruseksperimentet med ungdommene våre.

Styrk dagens forebyggende lowverk mot narkotika.

Vi vil ha en annen rusreform!

Les mer og skriv under på foreldreoppøpet.no

Hva kan du gjøre?

- Skriv under på foreldreoppøpet.no
- Lik Foreldreoppøpet på Facebook, del poster derfra og legg en ramme på profilbildet ditt.
- Fortell "dine" stortingsrepresentanter at du ønsker at de skal stemme mot reformen.
- Bruk argumentsamlingen på foreldreoppøpet.no og delta i debatten i kommentarfeltet.
- Gi hyggelige tilbakemeldinger til politikere, fagfolk og frivillige som taler vår sak.

Les mer og registrer deg som frivillig på
foreldreoppøpet.no/frivillig